

14 Mayıs 2023 Seçimlerine Damga Vuran Kutuplaşma - Emre Erdoğan

14 Mayıs 2023'te

gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin sonuçları birçok açıdan şaşırtıcı oldu diyebiliriz, Türkiye'de seçmen davranışı çalışanları ve konunun ilgilerini uzun bir süre ilgilendirecek bir malzeme üretti.

Önce somut verilerden

başlayalım, Türkiye'de seçimlerin organizasyonundan sorumlu Yüksek Seçim Kurulu

(YSK) tarafından açıklanan [sonuçlara](#) göre yurtiçi ve yurtdışı dahil olmak üzere kayıtlı 64 milyon seçmenden 55 milyon 833 bini oy kullandı, katılma oranı %87 oldu. Cumhurbaşkanlığı adaylarından Erdoğan geçerli oyların %49.5'ini, Kılıçdaroğlu %44.9'unu ve diğer adaylar da %5.6'sını aldı; böylelikle Cumhurbaşkanlığı seçimi Erdoğan ile Kılıçdaroğlu'nun yarışacağı ikinci tura kalmış durumda.

Parlamento seçimlerinin sonuçları daha da karmaşık, malum partiler ittifaklar kuruyor, bazen ittifak içinde ayrı yarışıyorlar, bazen de aynı listede yer alıyorlar. İttifaklardan gidelim, Cumhurbaşkanlığı'nın oy oranı %49.5, AK Parti %35.9, MHP %10.1 almış bu ittifak içinde. Millet İttifakı'nın oy oranı %35, CHP'nin %25.6 aldığını, İYİ Parti'nin oy oranının %9.8 olduğunu görüyoruz. Emek ve Özgürlük İttifakı bileşenlerinden Yeşil Sol Parti'nin oy oranı %9, ittifak toplam oranı da %10.6. Bu rakamlarla Cumhurbaşkanlığı'nda 323, Millet İttifakı'nda 212 ve Emek ve Özgürlük İttifakı'nda 65 milletvekili bulunuyor. Eğer parlamenter bir rejimde olsaydık hükümeti kimin kuracağını bilirdik, ancak bu rejimde 28 Mayıs'ı beklemek zorundayız.

Seçimlerin şaşırtıcılığı, sonuçların ortalıkta kolaylıkla erişilen anketlerin ve bu anketlerin ortalamalarından farklı olması değil, [“anketlerin anketi”](#) çalışmalarına göre Kılıçdaroğlu %47.6, Erdoğan %44 alıyordu, tabii Muharrem İnce'nin çekilmesinden önceydi bu. Cumhurbaşkanlığı'nın beklenen oy oranı %43'ken, Millet İttifakı'nınsa %39'du. Münferit anketlere girmeyelim ama tahminlerin ortalamasının bile kayda değer bir sapması bulunuyor. Anketler yanıldı mı, yanıldıysa neden yanıldılar biraz teknik bir mesele, bunu başka [yerlerde](#) tartıştık zaten, ama sonuçta anket işi tahmin işidir, tahmin ederseniz, yanılırsınız.

Bu seçimleri tartışmaya değer kılan sadece anket verilerinden ya da anekdotal gözlemlerimizden gelen görgül bilgiyi değil, siyaset biliminin seçmen davranışı hakkındaki

birikiminden kaynaklanan kuramsal öngörülerimizi de yanlışlamış olması. Sosyal bilimlerin bir kısmı verilerin öngörülerinin yanlışlamasını sever, böylelikle daha çok şey öğrenmek için fırsatımız olur çünkü, bu açıdan da 2023 seçimleri çok öğretici oldu.

Neleri bekliyorduk, bir düşünelim... Seçmen davranışı çalışanların çok sevdikleri “seçmen rasyonel mi?” tartışmasına girmeden, ekonominin gidişatının hükümet aleyhine olmasını beklentiler arasındaydı, çünkü [Ekonomik Oy Verme](#) davranışı adı verdiğimiz ekol seçmenlerin ekonominin gidişatından etkilenmesi gerektiğini öne sürmekte... Bir ülkede enflasyon ve işsizlik artarsa iktidarın oyu düşer, ekonomik büyüme olursa artar. En son resmi istatistiklere göre ülkemizde enflasyon %43.7, işsizlik %10 ve ekonomik büyüme de %5.6. Bu resme geçen yıl yaşadığımız devalüasyon ve %85'e varan enflasyonu da eklememiz gerekir. Elimizde makro düzeyde analiz yapan eskice de sayılsa iki ekonometrik model var, bu modele ilgili değerleri girdiğimizde iktidarın oy oranını biri [%25](#), diğeri [%33](#) öngörüyordu, burada da bir sapma var. Ekonometrik modelleri kenara bıraksak bile ekonomik krizin yarattığı etki neredeyse elle tutulur, gözle görülür halde. Ancak seçim sonuçlarına bakarsak seçmen ekonomik krizi pek de umursamamış gibi.

Yine iktidarın oylarında önemli bir düşüşe yol açmasını beklediğimiz bir başka konu da 6 Şubat 2023'te yaşanan depremlerdi. Resmi kayıtlara göre en az 51 bin kişinin hayatını kaybettiği, 107 bin kişinin de yaralandığı bu “[Asrın Felaketi](#)”, yaklaşık 13.5 milyon kişiyi etkiledi. Açıklanan rakamlara göre depremin ülkemize maliyeti 100 milyar ABD doları civarında. İktidar partisinin bu büyük felaketle baş edebildiğini söyleyemeyiz -tabii, bu kadar büyük bir felaketle kim baş edebilirdi, o başka mesele-. Gerek depremlerin hemen sonrasındaki müdahalelerin gerekse de bugüne kadar bölgedeki rehabilitasyon çalışmalarının niteliği hazırlıklı olunmadığını açıkça gösterdi, her ne kadar şu anda gündemimizde düşmüş olsa da.

Seçmen davranışı

açısından bu kadar büyük bir felaketin [iki tür etki](#) yaratması beklenir: Birincisi, felaketin hesabı

iktidara kesilir, iktidar büyük bir oy kaybına uğrarken, özellikle devlet kurumlarına olan güven sarsılır. İkincisiyse, tam tersi bir şekilde seçmenler “gün birlik günüdür” deyip hükümeti desteklerle, “Bayrağın Etrafında Toplanma” dediğimiz bu etkiyle hükümete olan destek artar. Genelde savaşlar bu ikinci etkiyi uyandırırılar, biz de COVID-19’un ilk günlerinde bu tepkiyi gözlemlemiştik. Bizde bu ikisi de olmadı.

Hem ekonomik faktörler

hem de “Asrın Felaketi”, AK Parti iktidarının ve liderinin önemli bir oy kaybına uğraması gerektiğini işaret ediyordu. Buna gündelik siyasi manevraların etkisini, örneğin muhalefetin hiç olmadığı kadar bir araya gelmesinin etkisini de eklersek; bazı Batı başkentlerinde söylendiği gibi “Erdoğan bu kez gitti” denebilirdi; ilk tur sonuçları tam tersini gösterdi. Erdoğan seçimi ikinci tura bırakmış olsa bile, toplumsal desteğe hala sahip olduğunu ortaya koydu.

Öngörüler

gerçekleşmediyse, durumu açıklayacak diğer etkenlere başvurulabilir. Türkiye sosyolojisindeki değişimden başlayıp, “Milliyetçilik Dip Dalgası” gibi kavramlar devreye sokulabilir. Seçimin adil olup olmadığı, sandıklardan oy çalınıp çalınmadığından başlayıp hükümetin sınırsız kaynaklarla kampanya yaptığı gerçeğine vurgu yapılabilir. Analizleri “aday doğru mu?” kadar mikro bir meseleye indirgemek ya da sınıf çatışmalarının uzun dalgaları gibi geniş bir bakış açısına genişletmek mümkün. Ancak bu seçimin kutuplaşmış bir ortamda gerçekleştiğini hatırlamak ufku genişletebilir.

Kast ettiğim, [“duygusal” siyasal kutuplaşma](#), yani farklı parti taraftarlarının birbirlerinden

nefret edecek kadar ayrı kamplara bölünmüş olması. Sadece nefret etmekle kalmıyorlar, diğerini ötekileştirebilecek kadar sertleşebiliyorlar.

Kutuplaşmanın bu türü sadece ülkemizde değil, başta ABD olmak üzere çok sayıda

ülkede siyasete damgasını vuruyor.

Kutuplaşmış bir ülkeyi

farklı kabilelerin yaşadığı bir ada olarak gözünüzde canlandırabilirsiniz, kabileler farklı topraklarda yaşıyorlar, birbirleriyle gerekmedikçe temas kurmuyorlar, zaten diğeriyle temas “hastalıklı” bir şey olarak görülüyor. Kabile üyeleri diğeri kabile mensuplarını tanımıyorlar, onlar hakkındaki algılarını yeniden üretilen mitler ve varsa iletişim araçlarından ediniyorlar. Böyle bir ortamda, herkes kendisini doğrulayacak bilgi kaynaklarından yararlanıyor, diğeri bilgisine hiç maruz kalmıyor. Kaldığı zamanlarda da bu bilgiyi kökten yanlışlıyor.

Ülkemizdeki durum da bu...

Cumhur ya da Millet İttifakı mensubu olmak sadece bir parti tercihi değil, bizi bir kabile üyeliğine mahkûm eden bir sosyal kimlik. Bu kimliği mümkün kılan da bir diğeri parti taraftarlarından farklı ve üstün olduğumuzu sürekli olarak kendimize hatırlatmamız. Ayrıca dünya hakkındaki bilgimizi de kimliklerimizin bize taktığı gözlükler vasıtasıyla ediniyoruz ki kimliğimizden emin olalım.

Böylesine kutuplaşmış bir

ülkede bireylerin diğeri ve dünya hakkındaki bilgilerini kutuplaşmış gözlüklerin filtresinden geçirerek oluşturmaları burada saydığımız faktörlerin etkili olmasını engelliyor. Ekonomik kriz olmuş olabilir, ama emin olun ki seçmenin önemli bir kısmı için her şey yolunda ya da kötüye gitmiş olsa bile sorumlusu iktidar değil. Depremlerin zararının çok büyük olduğunda uzlaşsak bile, hükümetin ne kadar sorumluluk taşıdığı ya da sonrasında ne kadar iyi müdahale ettiği konusundaki görüşlerimizi önce kabile kimliğimiz, sonra da bilgi aldığımız medya belirliyor. Kutuplaşma o kadar derin ki, yakın dönemde gördüğümüz üzere acılarımız ya da sevinçlerimizde bile ortaklaşamıyoruz, sosyal medya da kutuplaşmaya ve bu “doğruluk” yanlışlığına katkıda bulunuyor, hatta çarpan etkisi oluşturuyor.

Kutuplaşmanın yarattığı

“Yankı Odaları” ve “Fanuslar” bizi gerçeklikten koparıp, her kabilenin farklı gerçeklik içerisinde yaşamasına yol açıyor. [Kutuplaşmanın yaygınlaşmasının](#) çok sayıda nedeni var, bunlar sadece Türkiye’yi değil, bütün dünyayı kökten etkiliyor; üzerine ülkemize özgü faktörleri ve tarihsel kırılmalarımızı da eklemek gerek. Ancak, kutuplaşmanın diğeriyle diyalogu engellemesi ve başka dünyalarda yaşadığımız algısını pekiştirmesi; hepimizin ortak iyiliğinde uzlaşmamızın önüne de bir taş koyuyor. Oysa, seçimler iyi kötü ortak iyilikte uzlaşma araçları değil mi?

Kutuplaşmadan kısa vadede

kurtulmak mümkün gözüküyor, hatta bu seçimler sonrasında daha da kutuplaşmış

bir ortamda yaşayacağımızı söyleyebiliriz şimdiden. Yine de bir şansımız var, siyasetçilerin bile kutuplaşmanın varlığını kabul ettiklerini görüyoruz, bir musibeti kabul etmek, ondan kurtulmak için iyi bir adım sayılabilir, bir bebek adımı olsa bile...

Emre Erdoğan - İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm üyesi. Galatasaray Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nü bitirdi, aynı bölümde doktorasını tamamladı. 1996’dan itibaren kamuoyu araştırmaları yapan Erdoğan, 2003 yılında bağımsız araştırma şirketi Infakto RW’yu kurdu. Erdoğan dış politika ve kamuoyu, siyasal katılım, genç ve çocuğun iyi olma hali; gönüllülük, sosyal sermaye, kutuplaşma ve popülizm

konularında çok sayıda araştırma yürüttü ve yayınlar yaptı. Pınar Uyan Semerci ile birlikte yayınladıkları son kitapları “Biz”liğin Aynasından Yansıyanlar: Türkiye Gençliğinde Kimlikler ve Ötekileştirme”, “Fanusta Diyaloglar: Türkiye’de Kutuplaşmanın Boyutları”, “Siyasetteki Gölge: Korku”, “Toplumsal Araştırma Yöntemleri İçin Bir Rehber: Gereklilikler, Sınırlılıklar ve İncelikler” ve “Kutuplaşmayı Nasıl Aşarız?” isimlerini taşıyor

Bu yazıya atıf için: Emre Erdoğan, “14 Mayıs 2023 Seçimlerine Damga Vuran Kutuplaşma” , Çevrimiçi Yayın, 22 Mayıs 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/05/22/ee/>

Telif@*UIKPanorama*. Çevrimiçi olarak yayımlanan yazıların tüm telif hakları Panorama dergisine aittir. Aksi belirtilmediği sürece, yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK, Global Akademi, Panorama Yayın Kurulu ile editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.